

PREOCUPĂRI NAȚIONALE PENTRU ȘTIINȚA DESCHISĂ

Angela GHEORGHÎȚA,
bibliotecar BȘM USMF „Nicolae Testemițanu”

La 22 noiembrie 2018, Institutul de Dezvoltare a Societății Informaționale împreună cu Consorțiul Resurse Electronice pentru Moldova (REM) a organizat Conferința Științifică Anuală „Știința Deschisă” <https://idsi.md/conferinta-stiintifica-nationala-stiinta-deschisa-2018>. Evenimentul a avut loc la Biblioteca Științifică „Andrei Lupan”, invitați fiind reprezentanții instituțiilor de cercetare, ale universităților și bibliotecilor academice.

În cadrul conferinței au evoluat cu comunicări: Dr. Igor Cojocaru, Director IDSI, Dr. hab., conf. Univ. Aurelia Hanganu, secretar Științific General al AȘM, Mihai Grecu, IDSI, Dr. hab., prof. univ. Nelly Țurcan, USM, IDSI, Dr. conf. Univ. Andrei Rusu, Institutul de Matematică și Informatică „Vladimir Andrunachevici”, Ion Coșuleanu, IDSI, Rodica Cujă, IDSI, Dr. hab., conf. Cercet. Vitalie Minciună, ANACEC, IDSI, Dr. hab., conf. Cercet. Elena Ungureanu, Institutul de Filologie Română „B. P. Hașdeu”, IDSI, Dr. hab., conf. Cercet. Gheorghe Cuciureanu, ANACEC, IDSI, Dr. Silvia Ghinculov, Președinte Consorțiu REM.

Vorbitorii s-au referit la provocările și oportunitățile Științei Deschise (ȘD) - Open Science (OS) în Republica Moldova. Știința Deschisă fiind determinată astăzi de dezvoltarea noilor tehnologii, creșterea rolului social al cercetării științifice, de contextul instituțional și politic actual. Open Science necesită o nouă abordare sistemică, în special în ceea ce privește strategiile și politicile naționale și internaționale.

De asemenea, în cadrul conferinței a fost prezentat studiul Știința Deschisă în Republica Moldova : Studiu = Open science in the Republic of Moldova : Study / Gheorghe Cuciureanu, Igor Cojocaru, Irina Cojocaru [et al.] ; Inst. de Dezvoltare a Soc. Informaționale. – Chișinău : Institutul de Dezvoltare a Societății Informaționale, 2018 (Tipogr. „Print - Caro”). – 264 p. : fig., tab. Tit. paral.: lb. rom., engl. – Bibliogr.: p. 218 - 246 (284 tit.) – 150 ex. DOI: 10.5281/zenodo.1468418 ; ISBN 978-9975-3220-3-4, ISBN 978-9975-3220-4-1 <https://zenodo.org/record/1468418#XD8bolUzblW>

Studiul a fost realizat în cadrul proiectelor „Platforma pilot pentru asigurarea evaluării calității și vizualizarea conținutului științific digital din RM - SCIFORM” (2015-2018) și „Elaborarea cadrului conceptual și metodologic pentru e-infrastructura de date în sfera CDI din Republica Moldova – E-IDSM” (2018-2019).

Ce este Știința? O experiență teoretică cu caracter și putere, care exclude ignoranța. În contextul intenției Republicii Moldova de a se integra în Uniunea Europeană, de a crește rolul cercetărilor în lumea științifică, implementarea strategiei Științei Deschise se arată a fi una actuală, fiind determinată de noi tehnologii și tendințe.

Volumul este constituit din două compartimente, fiecare având câteva subcapitole:

1. Știința Deschisă ca o tendință în lumea modernă:
 - 1.1. Ce este Știința Deschisă?
 - 1.1.1. Definițiile Științei Deschise
 - 1.1.2. Conceptele Științei Deschise
 - 1.1.3. Părți interesate, stimulente și bariere pentru Știința Deschisă
 - 1.2. Contextul internațional și intern
 - 1.3. Experiența și bunele practici europene și internaționale
2. Situația privind știința deschisă în Republica Moldova:
 - 2.1. Conținut științific deschis
 - 2.1.1. Acces Deschis
 - 2.1.1.1. Definiții, beneficii și dezavantaje ale Accesului Deschis
 - 2.1.1.2. Cadrul legal relevant din Republica Moldova
 - 2.1.1.3. Inițiative privind Accesul Deschis la nivel de organizații
 - 2.1.1.4. E - Infrastructuri pentru Accesul Deschis
 - 2.1.2. Date științifice deschise
 - 2.1.2.1. Clasificarea datelor științifice deschise
 - 2.1.2.2. Caracteristicile datelor științifice deschise
 - 2.1.2.3. Principii FAIR
 - 2.1.2.4. Date științifice deschise ca element de schimbare a paradigmei cercetării
 - 2.1.2.5. Datele științifice deschise în Programul Orizont 2010
 - 2.1.2.6. Studii privind accesul și partajarea datelor de cercetare în Republica Moldova
 - 2.1.2.7. Direcții de acțiune pentru Republica Moldova

- 2.1.3. Resurse Educaționale Deschise
- 2.1.4. Licențe Creative Commons
- 2.2. Infrastructuri deschise
 - 2.2.1. Infrastructuri de cercetare
 - 2.2.2. E-Infrastructuri
 - 2.2.3. Sursă deschisă (Open Source)
 - 2.2.3.1. Tendințele pieței OSS la nivel mondial
 - 2.2.3.2. Adoptarea softului cu sursă deschisă de guvernele unor țări
 - 2.2.3.3. Softuri ca sursă deschisă pentru mineritul, extragerea și prelucrarea datelor de cercetare
 - 2.2.3.4. Sondaje privind Open Source
 - 2.2.3.5. Software cu sursa deschisă în Republica Moldova
 - 2.2.4. Hypertextul în contextul științei deschise
- 2.3. Promovarea culturii științifice deschise în Republica Moldova
 - 2.3.1. Cultura științifică deschisă ca element important al noii paradigme de efectuare a cercetărilor
 - 2.3.2. Rolul științei deschise în evaluarea și recompensarea cercetării – dezvoltării
 - 2.3.2.1. Măsurarea / metricile Științei Deschise
 - 2.3.2.2. Evaluarea, promovarea și recompensarea cercetătorilor în Republica Moldova
 - 2.3.2.3. Evaluarea și stimularea altor entități din cercetarea – dezvoltarea națională
 - 2.3.3. Inițiative „educative” în sprijinul Științei Deschise
 - 2.3.3.1. Formarea cercetătorilor în sprijinul Științei Deschise – element esențial în deschiderea sistemelor științifice
 - 2.3.3.2. Știința cetățenilor și alte modalități de promovare a Științei Deschise în Republica Moldova

În primele pagini ale lucrării apare o lista a abrevierilor și acronimelor, utilizate în text, fiind urmată de lista figurilor și lista tabelelor integrate, ceea ce facilitează utilizarea lucrării. Urmează conținutul propriu zis, din care deducem că Știința Deschisă este o deschidere la nivel de comunicare, dialog, inovații, proiectare, administrare, formare și sisteme.

„Deschiderea științei impune o nouă abordare sistemică, în special în strategiile și politicile aprobate la nivel național și internațional. În Republica Moldova (RM) încă nu sunt dezvoltate strategii și politici speciale dedicate ȘD.

Promovarea și implementarea politicilor ȘD la nivel național este necesară din cel puțin trei motive: a) trecerea la ȘD este o politică oficială a Uniunii Europene (UE), iar Republica Moldova și-a declarat intenția de a se integra în Spațiul European de Cercetare (SEC) (engl. European Research Area – ERA); b) conceptul ȘD schimbă radical modul de a face cercetare, iar lipsa de implementare a acestuia în Republica Moldova va face știința autohtonă necompetitivă; c) legislația Republicii Moldova prevede anumite elemente de ȘD (chiar dacă răzlețe), care trebuie implementate" (p.16).

Autorii acestei lucrări au abordat cu competență rolul bibliotecilor academice în vederea sprijinirii accesului deschis la cercetările științifice, menționând că bibliotecarii trebuie să-și aducă aportul la creșterea gradului de conștientizare a accesului deschis organizând tot felul de evenimente, inclusiv Săptămâna Accesului Deschis, Săptămâna Educației Deschise. Tot bibliotecarii au grijă să sporească disponibilitatea și cantitatea documentelor în acces liber. Până în prezent unicul document la nivel național care susține promovarea accesului deschis la informația științifică rămâne Declarația în acest sens, aprobată de comunitatea bibliotecarilor la Conferința ABRM din anul 2009, 16 octombrie.

Este menționat Proiectul MISISQ - Modern Information Services for Improvement Study Quality - Servicii informaționale moderne pentru îmbunătățirea calității studiilor (Programul TEMPUS), realizat între anii 2013-2016 de șapte biblioteci universitare, din Republica Moldova, coordonate la nivel național de BȘM a USMF, director Liubovi Karnavaeva. Unul din obiectivele fundamentale ale acestui Proiect a fost crearea repozitoriilor instituționale ce susțin protocoalele și standardele UE privind Open Archive Initiative (OAI), precum și asigură diseminarea eficientă a conținutului.

Astăzi în Republica Moldova sunt organizate 11 repozitorii cu acces deschis: 10 repozitorii instituționale universitare, un depozit digital al instituției de cercetare și un repozitoriu al tezelor de doctorat. Aceste repozitorii sunt integrate în registrele internaționale: OpenDOAR - 7 repozitorii instituționale, în Registry of Open Access

Repositories (ROAR) - 8 repozitorii instituționale și un repozitoriu digital al tezelor de doctorat, contribuind la creșterea vizibilității științei și cercetărilor din Republica Moldova. Mai multă informație despre evoluția repozitoriilor celor șapte biblioteci universitare se poate afla din materialele Conferinței internaționale „MISISQ: Implicare. Creativitate. Durabilitate” : Materialele conferinței = International Conference „MISISQ: Involvement. Creativity. Sustainability” : Conference Proceedings, 27-28 septembrie, 2018 - [file:///D:/Doc%60s/Downloads/misisq%20\(1\).pdf](file:///D:/Doc%60s/Downloads/misisq%20(1).pdf)

Recomandările pentru promovarea Științei Deschise în Republica Moldova, cu care se încheie lucrarea, prezintă o sistematizare a politicilor și principiilor Științei Deschise care trebuie elaborată de comun acord de către toți participanții sistemului național de cercetare-dezvoltare.

Studiul conține 2 anexe cu privire la indicatorii utilizați în evaluarea Științei Deschise și proiectele tangente diverselor compartimente ale Științei Deschise în Republica Moldova.

Conferința a adaptat Declarația privind Știința Deschisă în Republica Moldova https://idsi.md/files/file/Declaratia_privind_Stiinta_Deschisa_in_Republica_Moldova_proiect.pdf, semnată unanim de către toți participanții prin care cercetătorii și factorii decizionali sunt îndemnați la: Eliminarea barierelor în implementarea Științei Deschise; Implementarea publicării în Acces Deschis; 3. Consolidarea competenței și încrederii în practica Datelor Deschise ; Asigurarea integrității cercetării; Dezvoltarea e-Infrastructurilor Deschise; Susținerea dezvoltării de platforme, infrastructuri și instrumente informatice naționale deschise, partajate și interoperabile pentru implementarea Științei Deschise, consolidarea depozitelor digitale (repozitoriilor) actuale de documente, date și resurse educaționale deschise în instituțiile academice și de cercetare; Implementarea științei participative.

